

EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

ČETVRTO ODJELJENJE

PREDMET KUTZNER protiv NJEMAČKE

(Predstavka br. 46544/99)

PRESUDA

STRAZBUR

26. februar 2002.

PRAVNOSNAŽNA

10/07/2002.

Ova presuda postaće pravosnažna u okolnostima koje predviđa Član 44, stav 2 Konvencije.

U predmetu Kutzner protiv Njemačke,

Evropski sud za ljudska prava (Četvrto odjeljenje), zasijedajući u Vijeću u sljedećem sastavu:

G. A. PASTOR RIDRUEJO, predsjednik,
G. G. RESS,
G. L. CAFLISCH,
G. J. MAKARCZYK,
G. I. CABRAL BARRETO,
GĐA N. VAJIĆ,
G. M. PELLONPÄÄ, sudije,
i g. V. Berger, Sekretar Odjeljenja,

poslije vijećanja na zatvorenoj sjednici održanoj 10. jula 2001. i 30. januara 2002, Izriče sljedeću presudu, koja je usvojena 30. januara 2002. godine:

POSTUPAK

1. Predmet je formiran na osnovu predstavke (br. 46544/99) koju su protiv Savezne Republike Njemačke Evropskoj komisiji za ljudska prava ("Komisija") po osnovu prethodnog Člana 25 Konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda ("Konvencija") podnijela dva njemačka državljanina, g. Ingo Kutzner i gđa. Annette Kutzner ("podnosioci predstavke"), 5. jula 1998.
2. Podnosiocima predstavke, koji su dobili besplatnu pravnu pomoć, zastupao je g. H. Brückner, advokat koji radi u Osnabrücku, kao i Asocijacija za zaštitu prava djeteta (*Association for the Protection of the Rights of the Child*), koje je zastupao g. V. Laubert. Njemačku vladu ("Vlada") zastupao je njihov Zastupnik, g. K. Stoltenberg, iz Saveznog ministarstva pravde.
3. Podnosioci predstavke su naveli da je oduzimanjem njihove roditeljske odgovornosti nad njihovim dvijema ćerkama povrijeđeno njihovo pravo na poštovanje porodičnog života, koje garantuje Član 8 Konvencije. Takođe su se žalili da nisu imali pravično suđenje u smislu Člana 6 Konvencije.

4. Predstavka je dostavljena Sudu 1. novembra 1998, kada je stupio na snagu Protokol br. 11 uz Konvenciju (Član 5, stav 2, Protokola br. 11).
5. Predstavka je dodijeljena Četvrtom odjeljenju Suda (Pravilo 52, stav 1, Sudskog poslovnika). U tom Odjeljenju, Vijeće koje bi razmatralo predmet (Član 27, stav 1, Konvencije) osnovano je kako je predviđeno Pravilom 26, stav 1.
6. Odlukom od 10. jula 2001. Sud je predstavku proglasio prihvatljivom [*Napomena Pisarnice*. Odluka Suda može se dobiti iz Pisarnice].
7. Podnosioci predstavke i Vlada podnijeli su ponaosob svoje primjedbe o pravnoj osnovanosti (Pravilo 59, stav 1).
8. U pismu od 13. jula 2001. Sud je pozvao stranke da podnesu dodatne informacije (Pravilo 59, stav 1). Podnosioci su podnijeli svoje primjedbe 31. avgusta i 4. septembra 2001. godine, dok je Vlada podnijela svoje 5. septembra 2001.
9. Dana 1. novembra 2001. Sud je promijenio sastav svojih Odjeljenja (Pravilo 25, stav 1), ali je ovaj predmet ostao u Vijeću osnovanom u okviru nekadašnjeg Četvrtog odjeljenja.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

10. Podnosioci predstavke su njemački državljani rođeni 1966. odnosno 1968. godine i žive u mjestu Badbergen (Njemačka). U braku su i imaju dvije ćerke: Corinna, rođena 11. septembra 1991, i Nicola, rođena 27. februara 1993.

A. Istorijat predmeta

11. Podnosioci predstavke i njihove dvije ćerke su od rođenja djevojčica živjeli sa roditeljima g. Kutznera na živinarskoj farmi. G. Kutzner je nekada radio u fabrici, ali je otkako je ostao bez posla ostao bio kod kuće kako bi vodio računa o djeci i radio kućne poslove. Podnosioci predstavke pohađali su specijalnu školu za osobe sa teškoćama u učenju (*special school for people with learning difficulties*).
12. Zbog kašnjenja u fizičkom i, prije svega, mentalnom razvoju, djevojčice su bile na nizu ljekarskih pregleda. Po savjetu jednog od ljekara i na zahtjev podnosilaca predstavke, od ranog djetinjstva im je pružana pomoć i podrška u obrazovanju. Tako je od 1994. Corrina, starija ćerka, dobijala pomoć u obrazovanju (*educational assistance*), dok su tokom 1995. odnosno 1996. obje djevojčice pohađale školu sa dnevnim boravkom za djecu sa posebnim potrebama (*day-nursery school for children with special needs*).
13. U periodu između oktobra 1995. i maja 1996. godine, gđa. Klose, socijalni radnik (*social worker*) posjećivala je porodični dom podnosilaca predstavke, zvanično deset sati nedjeljno. Podnosioci predstavke kažu da je ona u stvari provodila kod njih svega tri sata pošto se moralo uračunavati i vrijeme koje je provodila u putu. Odnosi između nje i podnosilaca predstavke bivalo je sve gore, zbog čega je, kako kažu podnosioci predstavke, ona napisala veoma negativan izvještaj o njima.
14. Izvještaj gđe. Klose Okružnoj kancelariji za mlade u Osnabrückeru (*District Youth Office*) zaista je ukazao na negativne stavke: nedostatnu intelektualnu sposobnost podnosilaca predstavke, konfliktne odnose između članova porodice i prezir koji je, bar u početku, porodica pokazivala prema njoj.
15. Nakon tog izvještaja, Okružna kancelarija za mlade podnijela je zahtjev 13. septembra 1996. godine Sudu za starateljstvo u Bersenbrückeru (*Guardianship Court*) za izdavanje naloga o oduzimanju roditeljske odgovornosti podnosiocima predstavke nad njihovo dvoje djece.

B. Postupak za oduzimanje roditeljske odgovornosti podnosiocima predstavke

1. Postupak u Sudu za starateljstvo u Bersenbrücku

16. Na dan 18. septembra 1996. Sud za starateljstvo u Bersenbrücku imenovao je g. Waschke-Peter, psihologa, da uradi vještačenje. On je izvještaj predao 20. novembra 1996.
17. Dana 12. februara 1997, pošto je saslušao podnosiocima predstavke i dedu i babu po ocu, Sud za starateljstvo je izdao privremenu naredbu (*interlocutory order*) kojom se podnosiocima predstavke oduzimaju prava da donose odluke o tome "gdje će njihova djeca živjeti" (*where their children should live*) ili "odluke u vezi sa zdravljem njihove djece" (*decisions regarding the children's health*), uz obrazloženje da "[podnosioci predstavke] "nemaju intelektualnu sposobnost koja je neophodna za podizanje djece" (*intellectual capacity required to bring up their children properly*).
18. Od februara do jula 1997. godine djevojčice su bile pod starateljstvom tima za procjenu (*assessment team*) privatne asocijacije u Meppenu (*Verein für familienorientierte Sozialpädagogik*), koja je bila dio Društva za porodično obrazovanje (*Society for Family Education*).
19. U izvještaju od 18. i 24. aprila 1997, predsjedavajući izvršnog odbora društva, gđa. Backhaus, takođe je zahtijevala da se podnosiocima predstavke oduzme roditeljska odgovornost zato što bi im, dok se očekivalo da će se koeficijent inteligencije kod djece povećati, novi dom pružio priliku da uživaju u jednom odnosu koji bi podsticao razvoj njihovih socijalnih vještina i inteligencije (*enjoy a relationship that would stimulate the development of their social skills and intelligence*).
20. Dana 27. maja 1997, pošto su saslušali dodatne dokaze od podnosioca predstavke i babe i dede, Sud za starateljstvo oduzeo je podnosiocima predstavke roditeljska prava (*parental rights*) nad njihovo dvoje djece. Sud se posebno pozvao na nalaze u izvještaju psihologa da podnosioci predstavke nisu u stanju da podižu svoju djecu, za šta nisu bili krivi (*not through any fault of their own*), već zato što nisu imali neophodne intelektualne kapacitete. Sud za starateljstvo je ustanovio da podnosioci predstavke nemaju neophodnu svijest kako bi odgovorili potrebama djece. Uz to, protivili su se bilo kakvoj pomoći socijalnih službi, dok je saglasnost, koja daleko od toga da je bila istinska, a koju su dali na preduzete mjere, bila samo reakcija na pritisak koji su osjećali usljed postupka. Sud za starateljstvo je dodao da su djeca zaostajala u razvoju u tolikoj mjeri da to ne mogu korigovati niti njihovi deda i baba niti socijalne službe. Jedino hraniteljstvo – a u Corinninom slučaju to bi bila stručna hraniteljska porodica (*professional foster home*) mogla bi da pomogne djeci, zato što bi sve manje radikalne mjere bile neodgovarajuće.
21. Dana 15. jula 1997. dvije djevojčice smještene su kod zasebnih, neimenovanih (*unidentified*) hranitelja (*foster parents*) iz evidencije koju vodi Društvo za porodično vaspitanje (*Society for Family Education*), koje je izradilo izvještaje 18. odnosno 24. aprila 1997. u kojima se zahtijeva da se podnosiocima predstavke oduzme roditeljska odgovornost nad njihovom djecom.
22. U pismima od 24. januara, 23. juna i 2. jula 1997. godine porodični ljekari podnosioca predstavke kazali su da smatraju da djecu treba vratiti podnosiocima predstavke da se o njima brinu.

2. Postupak u Regionalnom sudu Osnabrück

23. U junu 1997. podnosioci predstavke uložili su žalbu Regionalnom sudu (*Regional Court*) u Osnabrücku na odluku Sudu za starateljstvo od 27. maja 1997.

24. Od 2. septembra do 25. novembra 1997. godine gđa. Kutzner pohađala je kurs kako bi stekla zvanje vaspitača (*course to qualify as a childminder*); završila je kurs i dobila uvjerenje.
25. Dana 29. avgusta 1997. stručnjak psiholog iz njemačke Asocijacije za zaštitu djece (*Association for the Protection of Children*), privatne organizacije od koje su podnosioci predstavke tražili pomoć, takođe su izrazili gledište da djecu treba vratiti porodici s tim da dobijaju dodatnu pomoć za obrazovanje od socijalnih službi.
26. Pošto su ovakvi stavovi izraženi, Regionalni sud imenovao je g. Trennheusera kao drugog vještaka za oblast psihologije 9. oktobra 1997. On je svoj izvještaj predao 18. decembra 1997. Regionalni sud takođe je saslušao izjave podnosilaca predstavke, dede i babe, nadležnih organa i vještaka.
27. Odlukom od 29. januara 1998. Regionalni sud odbacio je žalbu podnosilaca predstavke uz obrazloženje da je takva odluka u skladu sa relevantnim odredbama Građanskog zakonika (Članovi 1666 i 1666a – vidjeti "Relevantno domaće zakonodavstvo" niže u tekstu) koje reguliše zaštitu interesa djece. Regionalni sud se pozvao na dva izvještaja vještaka u oblasti psihologije. Na osnovu prvog izvještaja, koji je predat Sudu za starateljstvo u Bersenbrücku 20. novembra 1996, podnosioci predstavke nisu u stanju da podižu svoju djecu zbog svojih nedostataka i zato što osjećaju da ne mogu da kontrolišu situaciju. Dovođenje lica izvan kruga porodice da pomognu samo bi pogoršalo postojeće tenzije između roditelja i njihovih ćerki i osjećaj nesigurnosti kod podnosilaca predstavke. Porodicom su dominirali deda i baba, dok podnosioci predstavke nisu bili u stanju da projektuju sliku autoriteta prema svojoj djeci. Uz to, deda i baba, koji nisu bili u stanju da pruže pomoć svojoj djeci (podnosiocima predstavke), nisu više bili u stanju da nadomještaju intelektualne nedostatke svojih unuka. Po drugom izvještaju – onom koji je predat 18. decembra 1997 – djevojčice su kasnile otprilike godinu dana u opštem razvoju, što se naročito primjećivalo po njihovom govoru, koje je odlikovalo zamuckivanje. Da nisu uživale višegodišnju podršku obrazovnih i socijalnih službi, vjerovatno bi završile u nekoj specijalnoj školi za mentalno hendikepirane i ne bi mogle da se razvijaju normalno niti da vode normalan život kao odrasle osobe. Podnosioci predstavke nisu bili u stanju da pomognu svojim ćerkama da razvijaju svoje ličnosti pošto nisu bili u stanju da ih razumiju ili postupaju sa njima na odgovarajući način. Naučne studije su pokazale da roditelji s takvim nedostacima onemogućili razvoj emocionalnih veza sa djecom. Naročito, postojala je opasnost da se znanje i vještine koje su sticali u školi uguši u okruženju kod kuće. Podnosioci predstavke su uspijevali jedino da odgovore osnovnim potrebama djece. Postojao je i rizik da će s vremenom roditelji postati sve agresivniji prema djeci. Kada se sve navedeno uzme u obzir, odvajanje djece od porodice bio je jedini način da se otkloni opasnost po dobrobit djece (*danger to the children's welfare*). Regionalni sud je konstatovao da su vještaci došli do istog zaključka nakon temeljne analize. Drugi vještak posebno je uvažio činjenicu da su podnosioci predstavke kontaktirali njemačko Udruženje za zaštitu djece i da je gđa. Kutzner pohađala kurs za vaspitače. Međutim, ti faktori nisu bili dovoljni da bi Regionalni sud isključio rizik lošeg uticaja na razvoj djece.

3. Postupak u Apelacionom sudu u Oldenburgu

28. Dana 20. marta 1998. godine Apelacioni sud u Oldenburgu (*Court of Appeal*) odbacio je žalbu podnosilaca predstavke uz obrazloženje da nije došlo do povrede zakona. Dotični sudovi saslušali su izjave strana, pogledali izvještaje dva vještaka i uzeli u obzir mjere obrazovne podrške koje su se već primjenjivale, izvještaj vještaka iz oblasti psihologije koji je predalo njemačko Udruženje za zaštitu djece u ime podnosilaca predstavke i mišljenje porodičnih ljekara.

4. Postupak u Saveznom ustavnom sudu

29. Dana 26. maja 1998. tročlani odbor Saveznog ustavnog suda (*Federal Constitutional Court*) odbacio je žalbu podnosioca predstavke.

5. Ekspertski izvještaj podnesen u ime podnosioca predstavke na zahtjev Udruženja za zaštitu prava djeteta

30. Dana 29. maja 1998. g. Riedl, profesor pedagogije i direktor Instituta za pedagogiju Univerziteta Schwäbisch-Gmünd, podnio je izvještaj kao vještak imenovan u ime podnosioca predstavke u kojem zaključuje da dobrobit djece nije ugrožena i da su podnosioci predstavke u potpunosti sposobni da podižu svoju djecu, kako emocionalno tako i intelektualno. Iznio je mišljenje posebno da porodica predstavlja dobar primjer suživota tri generacije koja je bila poželjna, planirana i dobro organizovana u zadovoljavajućim materijalnim uslovima i u okolnostima koje dozvoljavaju pojedinačnu tako i socijalnu ispunjenost (*family provided a successful example of cohabitation between three generations that was desired, planned and well-organised in satisfactory material conditions and in circumstances that permitted both individual and social fulfilment*). Istakao je i to da bi dodatne mjere obrazovne podrške mogle značajno da nadomjeste ono što bi djeca trebalo da nadoknade u školi.

31. Dana 17. novembra 1999, takođe na zahtjev tog udruženja, g. Giese, profesor prava na Institutu Tübingen za Ocjenu fizičkih i mentalnih oštećenja (*Institute for the Assessment of Physical and Mental Damage*), pripremili su još jedan stručni izvještaj u ime podnosioca predstavke, u kojem se zaključuje da su postupci koji se vode pred njemačkim sudovima u predmetnom slučaju u suprotnosti sa Članovima 6 i 8 Konvencije.

C. Ograničavanje podnosiocima predstavke prava posjete

32. Pošto su djeca bila smještena u neimenovane hraniteljske porodice, podnosioci predstavke nisu ih mogli vidati tokom prvih šest mjeseci.

33. Zatim su podnijeli zahtjev Regionalnom sudu u Osnabrücku, koji im je 4. decembra 1997. godine odobrio pravo na posjetu u trajanju od sat vremena mjesečno uprkos protivljenju Kancelarije za mlade.

34. Suprotno naredbi Suda za starateljstvo, posjete su se odvijale u prisustvu osam predstavnika različitih sektora socijalnih službi i udruženja. Kasnije se njihov broj smanjio, ali je Kancelarija za mlade insistirala da se posjete uvijek odvijaju u prisustvu trećih lica (*insisted on visits being accompanied*).

35. U periodu između jula i novembra 1999. podnosioci predstavke u više navrata su pokušali da dobiju dozvolu da posjete djecu za Božić ili na početku školske godine starije djevojčice, ali je Kancelarija za mlade to odbila. Podnosioci predstavke su podnijeli zahtjev Sudu za starateljstvo i dobili dozvolu da vide svoju stariju ćerku na početku školske godine.

36. Dana 8. decembra 1999 podnosioci predstavke podnijeli su novi predlog Sudu za starateljstvo sa zahtjevom da im se odobri da vide ćerke dva sata za Božić.

37. Dana 21. decembra 1999. Sud za starateljstvo odbacio je njihov predlog. Sud je zatražio novi izvještaj od drugog psihologa. g. Sperschneidera, kako bi ustanovio koliko često i kome treba dati pravo posjete.

38. Dodatne informacije koje su strane dostavile pošto je Sud donio odluku o prihvatljivosti (vidjeti stav 8 gore) pokazuju da u izvještaju od 12. maja 2000. g. Sperschneider preporučuje da treba produžiti pravo posjete podnosiocima

predstavke na dva sata mjesečno i da bi takođe trebalo dozvoliti dedi i babi da posjećuju djecu jednom u dva mjeseca.

39. Naredbom od 9. oktobra 2000. Sud za starateljstvo zatražio je od strana da kažu da li se slažu da predlogom psihologa.
40. U pismu od 2. novembra 2000. iz Kancelarije za mlade su kazali da će podnosiocima predstavke biti odobrene posjete u skladu sa aranžmanom koji predloži psiholog.
41. U pismu od 14. marta 2001. podnosioci predstavke zatražili su od Suda za starateljstvo da donese odluku o osnovanosti.
42. U odluci od 16. marta 2001. Sud za starateljstvo formalno je konstatovao da je postignut sporazum između strana u vezi sa pravom podnosioca predstavke da posjećuju djecu i donio odluku da nema potrebe da se odlučuje o osnovanosti predmeta.

D. Zahtjev podnosioca predstavke za imenovanje novog staratelja

43. U pismu od 29. januara 2001. podnosioci predstavke zatražili su susret sa g. Seifertom, predstavnikom Kancelarije za mlade u Osnabrücku u svojstvu staratelja njihove djece, kako bi razgovarali o različim stvarima kao što su fizički i psihološki razvoj djece, dogovor u vezi sa pravom posjete, kao i ceremoniji krštenja organizovanoj u njihovom rodnom selu.
44. G. Seifert je odbio sastanak pismom od 22. februara 2001. riječima da podnosioci predstavke mogu i sami da prate napredovanje djece tokom posjeta.
45. Dana 4. marta 2001. podnosioci predstavke obratili su se pismom Sudu za starateljstvo u Bersenbrücku i zatražili da Kancelarija za mlade u Osnabrücku ne bude više imenovana kao staratelj te da se imenuje nezavisni ekspert umjesto njih.
46. U pismu od 26. aprila 2001. g. Seifert odbacio je kritiku koju su mu uputili podnosioci predstavke.
47. U odgovoru od 17. maja 2001. podnosioci predstavke su kazali da Kancelarija za mlade sistematski pokušava da ih od djece odvoji za uvijek, pri čemu je mišljenje većine eksperata bilo da odvajanje može biti samo privremeno i da je njihovoj djeci potrebna njihova izvorna porodica. Dodali su i to da ukoliko eksperti smatraju da je kontakt od svega sat ili dva sata mjesečno pod strogim nadzorom dovoljan, onda mišljenje eksperta i nema neku vrijednost. I na kraju, gđa Sperschneider provela je sve u svemu svega dva sata sa podnosiocima predstavke i nije pokazala nikakvo interesovanje za to šta oni zaista misle.
48. Pismom od 12. jula 2001. godine, sudski pisar (*court clerk*) odgovorio je podnosiocima predstavke i obavijestio ih da je Sud za starateljstvo odbio njihov zahtjev.

II RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO

49. Član 1666 Građanskog zakonika (*Civil Code*) predviđa da sudovi za starateljstvo imaju obavezu da izdaju naredbu za sprovođenje neophodnih mjera ukoliko je ugrožena dobrobit djeteta (*if a child's welfare is jeopardised*).
50. Prva tačka Člana 1666a predviđa da su mjere koje podrazumijevaju odvajanje djeteta od porodice dozvoljene jedino u slučaju da vlasti nisu u mogućnosti da preduzmu bilo koju drugu mjeru kako bi eliminisali mogućnost ugražavanja dobrobiti djeteta.
51. Druga tačka Člana 1666a predviđa:

“Puna [roditeljska] odgovornost može se oduzeti jedino u slučaju kada su se druge mjere pokazale neuspješnima ili se moraju smatrati nedovoljnima za eliminisanje opasnosti.”

PRAVO

I NAVODNA POVREDA ČLANA 8 KONVENCIJE

52. Podnosioci predstavke su konstatovali da je oduzimanjem roditeljske odgovornosti nad njihovim dvijema ćerkama prekršeno njihovo pravo na poštovanje njihovog porodičnog života, koje garantuje Član 8 Konvencije, koji predviđa:

“1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

2. Javne vlasti neće se miješati u vršenje ovog prava sem ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbjednosti, javne bezbjednosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.”

53. Vlada je ustvrdila da je sporno miješanje bilo zasnovano na Članovima 1666 i 1666a Građanskog zakonika i da je bilo neophodno za fizičku i psihološku dobrobit djece. Naveli su da su, pošto su saslušali izjave stranaka u sporu i zatražili mišljenje dva stručnjaka iz oblasti psihologije, domaći sudovi zaključili da se interes podnosilaca predstavke za vođenjem porodičnog života mora žrtvovati zbog interesa da se obezbijedi dobrobit djece, s obzirom na to da je utvrđeno da je razvoj djece toliko zaostajao da se pokazalo, djelimično zbog toga što podnosioci predstavke i socijalne službe nisu saradivali, da je do sada manje radikalna obrazovna pomoć nedovoljna. I zaista, stručnjaci su došli do istog zaključka, ali su prosto istakli različite aspekte problema, što nije bilo neuobičajeno u takvim slučajevima i što se moglo objasniti činjenicom da su njihovi izvještaji pripremljeni u različitim fazama postupka. Nadalje, nije se mogao uzeti u obzir izvještaj g. Riedla u ime podnosilaca predstavke pošto nije bio predat prije 28. maja 1998, odnosno dva dana pošto je Savezni ustavni sud donio svoju odluku. U svakom slučaju, taj izvještaj pripremljen je privatno i ne bi se mogao iskoristiti da opovrgne zaključke prva dva eksperta. I na kraju, Vlada je istakla da nije došlo do potpunog prekida kontakta između podnosilaca predstavke i njihove djece kao i da je bilo kontakta između jednog odnosno drugog hranitelja djevojčica. U zaključku, spor u vezi sa pravom na posjetu podnosilaca predstavke sada je bio riješen pošto su podnosioci predstavke prihvatili predlog gđe. Sperschneider u vezi sa tim i u stvari su posjećivali svoju djecu u skladu sa predloženim dogovorom.

54. Podnosioci predstavke dovodili su pitanje potrebu za miješanjem i kritikovali su izvjesne aspekte izvještaja eksperata koje su naručili domaći sudovi. U svom podnesku navode da izvještaji nisu pouzdani niti kredibilni zato što su navodili potpuno različite razloge kao dokaz da dobrobit djece nije u opasnosti. U prvom izvještaju ekspert se pozvao na emocionalne nedostatke u odnosu između podnosilaca predstavke i njihovih ćerki, dok je drugi ekspert naglasak stavio na intelektualne nedostatke podnosilaca predstavke. Smatrali su da je nedopustivo kritikovati ih zbog njihovog niskog stepena intelektualnog razvoja zato što bi, ukoliko bi se takvi kriterijumi primjenjivali, gotovo 30% roditelja u Njemačkoj izgubilo roditeljsku odgovornost nad svojom djecom. Podnosioci predstavke takođe su se žalili da eksperti nisu detaljno ispitali, na šta ih obavezuju odgovarajuće odredbe građanskog prava, da li se mogu preduzeti alternativne mjere, kao da se, na primjer, imenuje drugi socijalni radnik koji bi pomagao porodici, što bi učinilo nepotrebnim potpuno oduzimanje roditeljske odgovornosti. Istakli su da je odvajanje od roditelja imalo dramatične posljedice po djecu i da su djeca patila od sindroma “otuđenosti od roditelja”, što predstavlja stanje koje priznaje međunarodna naučna zajednica. I na kraju, izrazili su svoje neslaganje odlukom Kancelarije za mlade u Osnabrücku da se djeca smjeste u neimenovane porodice kao i njihovim insistiranjem da se uradi sve

što je moguće da se kontakti između njih i djece svedu na minimum, pri čemu ne žele da ponude podršku izvornoj porodici, uprkos takvoj obavezi po osnovu zakona koji reguliše pružanje pomoći djeci i adolescentima (*children and adolescents*). Naveli su da su zbog nezadovoljavajućih ograničenja na njihova prava posjete djeca bivala sve otuđenija (*increasingly alienated*) od svoje izvorne porodice te da je prisutan rizik da to izazove nepopravljivu štetu po odnose roditelja i djece.

55. Podnosioci predstavke su se žalili da im je bilo uskraćeno pravično suđenje, pošto su se domaći sudovi oslanjali isključivo na nalaze okružne Kancelarije za mlade, Društva za porodično obrazovanje i službene vještake, te da nisu uzimani u obzir izvještaji stručnjaka pozvanih u ime podnosioca predstavke, g. Riedla i g. Giese. Pozvali su se na Član 6, stav 1, Konvencije, čiji relevantni dio predviđa:

“Svako, tokom odlučivanja o njegovim građanskim pravima i obavezama ..., ima pravo na pravičnu ... raspravu ... pred ...sudom ...”

56. Sud ponovo ističe da on ima konačnu riječ u tome kako će zakon okarakterisati činjenice predmeta (vidjeti predmet *Guerra i drugi protiv Italije*, presuda od 19. februara 1998, *Izvještaji presuda i odluke* 1998-I, str. 223, stav 44), kao i da je prethodno utvrdio da dok Član 8 ne sadrži eksplicitne procesne zahtjeve, proces odlučivanja koji rezultira mjerama miješanja mora biti pravičan i organizovan tako da omogući poštovanje interesa koje garantuje Član 8 (vidjeti, pored drugih izvora, presudu u predmetu *McMichael protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presuda od 24. februara 1995, Serija A, br. 307-B, str. 55, stav 87, i predmet *Ignaccolo-Zenide protiv Rumunije*, br. 31679/96, stav 99, ESLJP 2000-I).
57. U predmetnom slučaju Sud smatra da je žalba koju su uložili podnosioci predstavke u skladu sa Članom 6 tijesno povezana sa njihovom žalbom po osnovu Člana 8 i da se shodno tome može ispitati kao dio druge pomenute žalbe.

A. Da li je bilo miješanja?

58. Uzajamno uživanje roditelja i djeteta u društvu jednog drugoga predstavlja osnovni element porodičnog života (vidjeti, pored drugih izvora, predmet *W., B. i R. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, presude od 8. jula 1987, Serija A br. 121, odnosno str. 27, stav 59, str. 71-72, stav 60, i str. 117, stav 64; *Olsson protiv Švedske* (br. 1), presuda od 24. marta 1988, Serija A br. 130, str. 29, stav 59; *Eriksson protiv Švedske*, presuda od 22. juna 1989, Serija A br. 156, str. 24, stav 58; *Margareta i Roger Andersson protiv Švedske*, presuda od 25. februara 1992, Serija A br. 226-A, str. 25, stav 72; *Keegan protiv Irske*, presuda od 26. maja 1994, Serija A br. 290, str. 19, stav 50; *McMichael*, prethodno citirana, str. 55, stav 86; *Johansen protiv Norveške*, presuda od 7. avgusta 1996, *Izvještaji* 1996-III, str. 1001-02, stav 52; *Bronda protiv Italije*, presuda od 9. juna 1998, *Izvještaji* 1998-IV, str. 1489, stav 51; *Buscemi protiv Italije*, br. 29569/95, stav 53, ESLJP 1999-VI; *Gnahoré protiv Francuske*, br. 40031/98, stav 50, ESLJP 2000-IX; *I. K. i T. protiv Finske* [VV], br. 25702/94, stav 151, ESLJP 2001-VII).
59. Nema sumnje, što Vlada i ne spori, da mjere u predmetnom slučaju (stalno smještanje djece u hraniteljske porodice i ograničavanje kontakata podnosilaca predstavke i djece) predstavljaju “miješanje” u pravo podnosilaca predstavke na poštovanje njihovog porodičnog života.

B. Da li je miješanje bilo opravdano?

60. Miješanje u pravo na poštovanje porodičnog života podrazumijeva povredu Člana 8 ukoliko ono nije “u skladu sa zakonom”, ili ima cilj ili ciljeve koji su legitimni u smislu

Člana 8, stav 2, i ukoliko je “neophodno u demokratskom društvu” u smislu prethodno pomenutog cilja ili ciljeva. Pojam neophodnosti podrazumijeva da miješanje odgovara neodložnoj potrebi društva i, naročito, da je srazmjern legitiomnom cilju za kojim se ide (vidjeti, pored ostalih izvora prethodno citirani predmet *Gnahoré*, stav 50 *in fine*).

61. Iako je suštinski cilj Člana 8 zaštita pojedinca od proizvoljnog postupanja javnih vlasti, uz to mogu postojati i pozitivne obaveze koje podrazumijeva djelotvorno “poštovanje” porodičnog života. Prema tome, kada je već ustanovljeno postojanje porodične veze, Država u principu mora da djeluje smišljeno kako bi omogućila toj vezi da se razvija, kao i da preuzima mjere koje će omogućiti roditelju i djetetu da se ponovo ujedine (vidjeti, pored ostalih izvora i prethodno citirani predmet *Eriksson*, str. 26-27, stav 71; *Margareta i Roger Andersson*, prethodno citiran, str. 30, stav 91; *Olsson protiv Švedske* (br. 2), presuda od 27. novembra 1992, Serija A br. 250, str. 35-36, stav 90; *Ignaccolo-Zenide*, prethodno citiran, stav 94; i *Gnahoré*, prethodno citiran, stav 51).
62. Granice između pozitivnih i negativnih obaveza Države u skladu sa ovom odredbom ne mogu se precizno utvrditi. Važeći principi su, ipak, slični. U oba konteksta mora se voditi računa da se uspostavi ravnoteža između suprotstavljenih interesa pojedinca i zajednice u cjelini; a u oba konteksta Država uživa izvjesno polje slobodne procjene (vidjeti pored ostalih izvora i prethodno citirani predmet *W., B. i R. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, odnosno, str. 27, stav 60, str. 72, stav 61, i str. 117, stav 65; i prethodno citirani predmet *Gnahoré*, stav 52).

1. “U skladu sa zakonom”

63. Sporno miješanje nesporno je bilo u skladu sa Članom 1666 i 1666a Građanskog zakonika.

2. Legitimni ciljevi

64. Sud smatra da nema sumnje da je cilj predmetnim mjerama bio da zaštiti “zdravlje i moral” kao i “prava i slobode” djece.

3. “Neophodno u demokratskom društvu”

65. Sud ponovo ističe da kako bi utvrdio da li su sporne mjere “neophodne u demokratskom društvu”, on mora da razmotri da li su, u svijetlu predmeta u cjelini, razlozi kojima su mjere opravdavane bile relevantne i dovoljne u svrhe stava 2 Člana 8 (vidjeti, pored drugih izvora, predmet *Olsson* (br. 1), prethodno citiran, str. 32, stav 68; *Johansen*, prethodno citiran, str. 1003-04, stav 64; *Olsson* (br. 2), prethodno citiran, str. 34, stav 87; *Bronda*, prethodno citiran, str. 1491, stav 59; *Gnahoré*, prethodno citiran, stav 54; i *K i T. protiv Finske*, prethodno citiran, stav 154). Takođe će uzeti u obzir i obavezu koju Država u principu ima kako bi omogućila očuvanje veza između roditelja i njihove djece.
66. Prilikom odlučivanja, Sud će uzeti u obzir i činjenicu da se percepcija o tome da li su intervencije javnih organa tokom brige o djeci odgovarajuće razlikuje od jedne do druge Države ugovornice u zavisnosti od faktora kao što su tradicija u vezi sa ulogom porodice, kao i miješanje Države u porodične stvari kao i dostupnost resursa za mjere javnih organa u ovoj konkretnoj oblasti. Međutim, od suštinskog je značaja u svakom slučaju razmotriti šta je u najboljem interesu djeteta. Uz to, mora se imati na umu da nacionalne vlasti imaju mogućnost da direktno kontaktiraju sa svim dotičnim licima (*Olsson* (br. 2), prethodno citirane, str. 35-36, stav 90), često upravo u fazi kada se mjere predviđaju ili odmah nakon njihove implementacije. Iz ovoga proizilazi

da zadatak Suda nije da zamijeni domaće vlasti u njihovoj ulozi da vrše odgovornosti za regulisanje javnog staranja za djecu i prava djece koja su data na tuđu njegu, već prije da se u skladu sa Konvencijom razmotre odluke koje su dotične vlasti preduzele u vršenju svojih ovlašćenja da procijene (vidjeti, pored drugih izvora, *Hokkanen protiv Finske*, presudu od 23. septembra 1994, Serija A, br. 299-A, str. 20, stav 55; *Johansen*, prethodno citirana, str. 1003-04, stav 64; *K. i T. protiv Finske*, prethodno citirana, stav 154).

67. Slobodno polje procjene koje se daje nadležnim nacionalnim organima biće različito u zavisnosti od prirode pitanja i ozbiljnosti interesa o kojima se radi, kao što su važnost pitanja zaštite djeteta u situaciji kada su njegovo zdravlje i razvoj izloženi ozbiljnom riziku, kao i cilj da se ponovo ujedini porodica čim to okolnosti dozvole. Kada protekne značajni vremenski period otkako se dijete prvi put smjesti u neki vid zaštite, interes djeteta da ne trip dalje *de facto* promjene u porodičnoj situaciji mogu da nadjačaju interese roditelja da porodica bude ponovo ujedinjena. Prema tome, Sud uvažava činjenicu da vlasti uživaju široko polje procjene potrebe da se dijete smjesti u neki vid zaštite. Međutim, neophodan je stroži nadzor kako daljih ograničenja, kao što su ograničenja koja takvi organi nameću roditeljskim pravima i pristupu, kao i zakonskih mjera kojima se obezbjeđuje djelotvorna zaštita prava roditelja i djece na poštovanje njihovog porodičnog života. Takva dalja ograničenja nose sobom i opasnost da se porodični odnosi između roditelja i malog djeteta suštinski ograniče (vidjeti predmet *Johanse*, prethodno citiran, str. 1003-04, stav 64).
68. Sud konstatuje da je u predmetnom slučaju presudom od 27. maja 1997. Sud za starateljstvo u Bersenbrücku oduzeo podnosiocima predstavke roditeljsku odgovornost za njihove dvije ćerke, Corrinu i Nicolu, koje su rođene 1991. odnosno 1993. godine, te naredio da se djeca smjeste kod hranitelja, uz obrazloženje da podnosioci predstavke nisu imali neophodne intelektualne kapacitete da podižu svoju djecu. Sud za starateljstvo takođe je primijetio da djeca značajno zaostaju u emocionalnom i fizičkom razvoju i da podnosioci predstavke nisu saradivali sa socijalnim službama. Presudom od 29. januara 1998. Regionalni sud u Osnabrücku, pozivajući se na dva izvještaja stručnjaka, od kojih je prvi istakao intelektualne nedostatke podnosioca predstavke, a drugi nedostatak emocionalne podrške, potvrdio je naredbu Suda za starateljstvo da se djeca smjeste kod hranitelja.
69. Sud na početku konstatuje da činjenica da bi se dijete moglo smjestiti u bolje okruženje za njegovo podizanje ne može sama po sebi da opravda obaveznu mjeru izmještanja djeteta iz starateljstva od strane bioloških roditelja; moraju postojati druge okolnosti koje ukazuju na "neophodnost" takvog miješanja u pravo roditelja po osnovu Člana 8 Konvencije da uživa porodični život sa svojom djecom (*K. i T. protiv Finske*, prethodno citiran, stav 173).
70. Sud uvažava činjenicu da su u predmetnom slučaju vlasti možda imali legitimne razloge za zabrinutost zbog kašnjenja u razvoju djece koje su konstatovali različiti sektori socijalnih službi i psiholozi. Međutim, sud smatra da kako sama naredba za starateljstvo, tako i, prije svega, način na koji je sprovedena, nisu bili zadovoljavajući.
71. Čini se da su djeca od ranog uzrasta koristila, upravo na zahtjev podnosilaca predstavke, podršku u obrazovanju i da je situacija postala jako teška zbog sukoba između podnosilaca predstavke i socijalnog radnika, gđe Klose, koja je podnijela veoma negativan izvještaj Kancelariji za mlade u Osnabrücku.
72. Štaviše, mišljenja psihologa, od kojih su uzeta stručna mišljenja u različitim fazama postupka pred domaćim sudovima, bila su kontradiktorna i to ako ne u pogledu zaključaka onda bar u pogledu razloga na koje su se oslanjali (jedan psiholog govorio je o nedostatku intelektualne sposobnosti roditelja dok je drugi govorio o nedovoljnom emocionalnom razvoju zbog čega su bili nesposobni da doprinesu razvoju ličnosti djece).
73. Uz to, oba druga dva psihologa, koje je kao vještake angažovalo njemačko Udruženje za zaštitu djece i Udruženje za zaštitu prava djeteta, kao i porodični ljekari

smatrali su da djeca treba da se vrate svojoj izvornoj porodici. Isticali su naročito da dobrobit djece nije ugrožena i da su podnosioci predstavke u potpunosti sposobni da podižu svoju djecu, kako emocionalno tako i intelektualno. Kazali su da bi djeci trebalo dati dodatnu podršku u obrazovanju. Ovi zaključci se nisu mogli zanemariti samo zbog činjenice da su dolazili od ljudi koji su nastupali u ime jedne od strana u postupku (vidjeti stav 53 gore).

74. I na kraju, za razliku od stava u drugim predmetima iste vrste koji su bili pred Sudom, nije bilo optužbi da su djeca zanemarivana niti da su zlostavljana od strane podnosilaca predstavke.
75. Shodno tome, iako se za mjere podrške u obrazovanju koje su na početku preduzimate kasnije dokazalo da su neodgovarajuće, postavlja se pitanje da li su domaće upravne i sudske vlasti dovoljno razmotrile dodatne mjere podrške kao alternativu onome što je daleko najekstremnija mjera, odnosno odvajanje djece od roditelja.
76. Sud dalje ističe da naredba za starateljstvo u principu treba da se posmatra kao privremena mjera koja treba da se prekine čim to okolnosti dozvole, kao i da sve mjere kojima se ostvaruje privremeno starateljstvo treba da budu u skladu sa konačnim ciljem da se prirodni roditelji ponovo ujedine sa djetetom (*Olsson* (br. 1), prethodno citiran, str. 36-37, stav 81). Pozitivna dužnost da se preduzimaju mjere kojima se olakšava ponovno jedinstvo porodice čim to bude izvodljivo pada na teret nadležnih organa pri čemu se te obaveze vremenom pojačavaju od početka perioda staranja. Pri tome se uvijek mora voditi računa o ravnoteži između tih obaveza i dužnosti da se uzmu u obzir najbolji interesi djeteta (*K. i T. protiv Finske*, prethodno citirana, stav 178).
77. Međutim, u predmetnom slučaju, ne samo da su djeca odvojena od izvorne porodice, već su smještena u zasebne, neimenovane, hraniteljske porodice dok je svaki kontakt sa roditeljima bio prekinut tokom proteklih šest mjeseci. Uz to, ni u jednoj od faza postupka sudija nije saslušao djecu.
78. Uz to, dokazi u spisima predmeta pokazuju da je podnosiocima predstavke dato pravo na posjetu tek pošto su predali zahtjev sudu, kao i da su posjete u praksi sistematski ometane od strane predstavnika Kancelarije za mlade iz Bersenbrücka, da su na početku bile ograničene na jedan sat mjesečno uz prisustvo osam lica koji nisu bili članovi porodice prije nego što su povećane na dva sata mjesečno (pri čemu su deda i baba imali pravo da ih posjećuju jednom u dva mjeseca) na osnovu odluke Suda za starateljstvo u Osnabrücku od 9. oktobra 2000.
79. I imajući na umu činjenicu da su djeca bila jako mala, prekidanje kontakta na takav način i nametanje ograničenja na pravo posjete, mogli su, po mišljenju Suda, jedino da dovedu do veće "otuđenosti" (*alienation*) od roditelja i međusobno.
80. Ovo pitanje ne može se posmatrati ni kao riješeno zato što su podnosioci predstavke stalno osporavali ne samo smještanje djece kod hranitelja, već i ograničenja koja su stavljena na njihova prava posjete, a u praksi bi bilo nepravično kritikovati ih za to što koriste dogovore koje su predložili domaći sudovi da dobiju bar mogućnost da vide svoju djecu.
81. Imajući na umu sve navedene okolnosti, Sud smatra da iako su obrazloženja na koja su se domaće vlasti i sudovi oslanjali bili relevantni, da nisu bili dovoljni da opravdaju tako ozbiljno miješanje u porodični život podnosioca predstavke. Bez obzira na polje slobodne procjene domaćih vlasti, miješanje stoga nije bilo srazmjerno legitimnom cilju koji se želio postići.
82. Shodno tome, došlo je do povrede Člana 8 Konvencije.

II PRIMJENA ČLANA 41 KONVENCIJE

83. Član 41 Konvencije predviđa:

“Kada Sud utvrdi prekršaj Konvencije ili protokola uz nju, a unutrašnje pravo Visoke strane ugovornice u pitanju omogućava samo djelimičnu odštetu, Sud će, ako je to potrebno, pružiti pravično zadovoljenje oštećenoj stranci.”

A. Šteta

84. Podnosioci predstavke su smatrali da im je oduzimanje roditeljske odgovornosti nad njihovim dvijema ćerkama nanijelo materijalnu štetu, koju su izračunali kao što slijedi:

- (i) 25.700 maraka (DEM) porodičnog dodatka koji nisu više dobijali zato što su djeca smještena u hraniteljske porodice;
- (ii) 1.488 DEM, odnosno iznosi koje je Kancelarija za mlade navodno zaplijenila sa njihovog računa na ime finansijskog doprinosa u svrhe potreba djece u njihovim novim porodicama (međutim, postupak je još uvijek bio u toku kada su podnosioci predstavke osporili naredbu za zapljenu);
- (iii) 18.000 DEM za kašnjenje u gradnji kuće;
- (iv) 110.448 DEM na ime izgubljenog prihoda g. Kutznera, koji nije bio u stanju da nastavi da radi usljed dramatičnih psiholoških i fizičkih posljedica razdvojenosti od djece;
- (v) 35.895 DEM na ime izgubljenog prihoda majke gđe. Kutzner, koja takođe nije mogla da radi zbog posljedica porodične situacije po njeno zdravlje.

85. Podnosioci predstavke takođe su naveli da su pretrpjeli znatnu nematerijalnu štetu, pošto je njihovo fizičko i mentalno zdravlje trpjelo zbog razdvojenosti od djece, međusobne razdvojenosti djece, kao i ograničavanja njihovih prava na posjete. Odluku o iznosu ostavili su Sudu da donese po svom nahođenju.

86. Vlada se nije izjašnjavala po ovom pitanju.

87. Sud je smatrao da navodna materijalna šteta ili nije potkrijepljena dokazima ili nije izazvana povredom čije su postojanje ustanovili. Međutim, sud je ustanovio da su podnosioci predstavke bez sumnje pretrpjeli nematerijalnu štetu zbog razdvojenosti od djece i ograničavanja njihovih prava na posjetu. Uzimajući u obzir okolnosti predmeta i donoseći odluku na pravičnoj osnovi kao što nalaže Član 41, sud njima dvoma dosuđuje odštetu u ukupnom iznosu od 15.000 eura (EUR).

B. Sudski i drugi troškovi

88. Zahtjev podnosioca predstavke za sudskim i drugim troškovima razdijeljen je kao što slijedi:

- (i) 8.392 DEM na ime honorara advokatima pred domaćim sudovima;
- (ii) 9.602,20 DEM na ime honorara vještacima;
- (iii) 7.674,60 DEM na ime naknada za Udruženje za zaštitu prava djeteta, koje je takođe zastupalo podnosiocima predstavke pred domaćim sudovima i Sudom;
- (iv) 1.220 DEM na ime izdataka kojima je bilo izloženo Udruženje za zaštitu prava djeteta.

89. Vlada nije uložila nikakve prigovore na navedene zahtjeve.

90. U skladu sa svojom ustanovljenom sudskom praksom, Sud dodjeljuje sudske i druge troškove samo u onoj mjeri u kojoj se tiču izdataka koji su stvarno i neophodno nastali i koji su razumnog iznosa (vidjeti, pored drugih izvora, predmet *Pammel protiv Njemačke*, presuda od 1. jula 1997, *Izveštaji* 1997-IV, str. 1114, stav 82). Što se tiče honorara advokata, Sud ponovo ističe da se ne osjeća obaveznim da uzima u obzir

iznose i praksu u datoj zemlji, iako može da ih razmotri kako bi poslužili kao eventualna pomoć.

Donoseći odluku na pravičnoj osnovi, Sud zaključuje da podnosiocima predstavke zajedno dosudi iznos od 8.000 EUR, od čega se mora odbiti iznos od 350,63 EUR kao iznos koji su već primili putem pravne pomoći.

C. Zatezna kamata

91. U skladu sa informacijama kojima Sud raspolaže, zakonska kamatna stopa koja važi u Njemačkoj na dan usvajanja ove presude iznosi 7,57% na godišnjem nivou.

IZ NAVEDENIH RAZLOGA, SUD JEDNOGLASNO

1. *Zaključuje* da je došlo do povrede Člana 8 Konvencije;

2. *Zaključuje*

(a) da tužena Država treba da plati podnosiocima predstavke zajedno, u roku od tri mjeseca od dana kada ova presuda postane pravosnažna u skladu sa Članom 44, stav 2, Konvencije, sljedeće iznose:

(i) 15.000 EUR (petnaest hiljada eura) na ime nematerijalne štete;

(ii) 8.000 EUR (osam hiljada eura), umanjeno za 350,63 EUR (tri stotine i pedeset eura šezdeset i tri centa), na ime troškova i izdataka;

(b) da se od isteka gore pomenutog perioda od tri mjeseca do isplate na navedene iznose zaračunava prosta kamata po godišnjoj stopi od 7,57%;

3. *Odbacuje* ostatak zahtjeva podnosioca predstavke za pravičnom naknadom.

Sačinjeno na francuskom jeziku i izrečeno na otvorenoj sjednici u Zgradi ljudskih prava u Strazburu 26. februara 2002. godine.

Vincent Berger

sekretar

Antonio Pastor Ridruejo

predsjednik

U skladu sa Članom 45, stav 2, Konvencije i Pravilom 74, stav 2, Poslovnika Suda, saglasno mišljenju g. Pellonpää prilaže se uz ovu presudu.

A.P.R.

V.B.

SAGLASNO MIŠLJENJE SUDIJE PELLONPÄÄ

(Prevod)

Glasao sam u prilog zaključka da je došlo do povrede Člana 8 u ovom predmetu. Međutim, moram izraziti svoje neslaganje sa razlozima koji su naveli Sud da utvrdi povredu. Vijeće "smatra da ... naredba za starateljstvo sama po sebi i, prije svega, njena primjena nisu bili zadovoljavajući (vidjeti stav 70 presude). Iako mi se čini da je kritika sprovođenja te mjere opravdana, ne slažem se sa zaključkom da naredba za starateljstvo sama po sebi nije bila zadovoljavajuća u svrhe Člana 8.

Iako je tačno da je postupak koji je rezultirao oduzimanjem roditeljske odgovornosti od podnosioca predstavke počeo "veoma negativnim" izvještajem gđe. Klose (vidjeti stav 71 presude), i dalje važi činjenica da je zabrinutost koju je izrazio taj socijalni radnik u velikoj mjeri potvrđena kasnijim postupkom. Prema tome, dva psihologa od kojih su domaći sudovi tražili vještačenje došli su do istog zaključka u pogledu nesposobnosti podnosilaca predstavke da podižu svoju djecu i potrebe, u interesu djece, da se odvoje od roditelja te da se kasnije drže odvojena. Suprotno onome što se predlaže u stavu 72 presude, ja ne vidim nikakvu suprotstavljenost između dva mišljenja koja bi podrivala njihov kredibilitet.

Imajući na umu "široko polje slobodne procjene prilikom ocjenjivanja da li je potrebno smjestiti dijete u neki vid zaštite" (vidjeti stav 67 presude) koju uživaju nacionalne vlasti i postupak koji je uslijedio s tim u vezi, koji se po meni ne može kritikovati, ne vidim kako se za vlasti može reći da nisu "dovoljno razmotrili dodatne mjere podrške kao alternativu onome što predstavlja daleko najekstremniju mjeru, naime razdvajanje djece od roditelja" (vidjeti stav 75 presude).

Po mom mišljenju, ono što s druge strane može da predstavlja povredu Člana 8 jeste način na koji je to razdvajanje sprovedeno. Dvoje djece je smješteno u različite hraniteljske porodice, sav kontakt s roditeljima je prekinut u toku prvih šest mjeseci, a pravo podnosilaca predstavke da vide svoju djecu ozbiljno je ograničeno čak i pošto je taj period istekao. Mogu da prihvatim da su razlozi da izdavanje naredbe za takve mjere takođe bili relevantni, ali ipak nisam uvjerena da je bilo neophodno djelovati tako grubo.

U svjetlu prethodno rečenog, zaključujem da način na koji je roditeljska odgovornost oduzeta od podnosilaca predstavke predstavlja povredu Člana 8.